

AZ IP CLAUSE ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEI AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK SZERZŐI JOGÁBAN

UJHELYI Dávid
mb. oktató (PPKE JÁK)

1. Bevezetés

Az Egyesült Államok több szempontból kiemelkedő az aktuális szerzői jogi kérdések vizsgálata tekintetében. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy mivel a legtöbb legális vagy illegális szolgáltatás elsőként és legelterjedtebben itt jelenik meg, ezért az ezeket érintő peres- vagy büntetőeljárások nagy része is ebben az országban kerül lefolytatásra.

Ennek megfelelően az Egyesült Államok jogi berendezkedése sok esetben meghatározóan hat más országok későbbi jogfejlődésére is, eltekintve attól a kérdéstől, hogy a mintaátvétel jó, vagy rossz hatással van-e az átvevő államokra.

Jelen tanulmány azt igyekszik megvizsgálni, hogy az USA szerzői jogi gondolkodását – és így számos esetben a nemzetközi jogfejlődést is – alapjaiban meghatározó,¹ az Alkotmányban található hatásköri rendelkezésnek, az ún. *Intellectual Property Clause*-nak² milyen értelmezési dimenziói vannak, és ezek milyen kérdéseket vetettek fel.

Mindezeknek megfelelően jelen tanulmány 2. fejezete az Egyesült Államok Alkotmányának értelmezésével kapcsolatos általános észrevételeket tartalmaz, a 3. fejezet foglalkozik specifikusan az IP Clause-zal, a 3. fejezet pedig a konklúzió.

¹ Ld. még: Ray PATTERSON – Craig JOYCE: Copyright in 1791: An Essay Concerning the Founders' View of the Copyright Power Granted to Congress an Article I, Section 8, Clause 8 of the U.S. Constitution. *Emory Law Journal*, Vol. 52, 2003.

² A cikket az amerikai jogi terminológia számos néven emlegeti, így ismert az *Intellectual Property Clause* (vagy *IP Clause*), a *Copyright Clause* és a *Copyright and Patent Clause* is. Jelen tanulmány a hivatkozott megnevezést használja.

2. Általános tendenciák

A szellemi alkotások alapjogi vonatkozásai tekintetében az Egyesült Államok tudja felmutatni a legtöbb tudományos szintű problémafelvetést, értekezést, hiszen a legtöbb országgal ellentétben itt maga az alkotmány a szerzői jogi törvények közvetlen alapja, nem úgy, mint például hazánkban, ahol inkább közvetett módon,³ egyes alkotmányos jogokból kerülnek levezetésre a szerzői kizárólagos jogok. Jelen fejezetben néhány olyan előkérdés vagy sajátosság kerül bemutatásra, amelyek alapját képezik az Egyesült Államok szerzői jogi alkotmányos gondolkodásának.

Az Egyesült Államok jogi kultúrájának fundamentuma az ott egyébként is igen nagy tiszteletnek örvendő Alkotmány. Ezen dokumentum tudományos vizsgálatának alapvetően két nagy megközelítése alakult ki: a *textualizmus* és az *originalizmus*.⁴ A textualizmus az Alkotmány szövegének értelmét grammatikai, nyelvtani és logikai vizsgálatra alapozza, alapos elemzés tárgyává téve minden egyes szó értelmét önmagában, szűkebb, illetve tágabb szövegkörnyezetével összhangban. Első látásra ez az értelmezés a kontinentális hagyományokon alapuló nyelvtani-logikai megközelítéshez hasonlatosnak tűnhet, de fontos szem előtt tartani, hogy itt inkább maga a dokumentum és a szöveg sajátos tiszteletét, jelentőségét megragadó, ebből kiinduló módszerről van szó, ennivel több ez, mint egyszerű jogértelmezés. Az originalisták a jogforrást a keletkezési körülményeire, az alkotmányozók kapcsolódó kijelentéseire és az alkotmányozás folyamatának történelmi hátterére figyelemmel próbálják visszafejteni, ami pedig az autentikus jogértelmezésre emlékeztet. Ugyancsak elterjedt az Alkotmány azon értelmezése, miszerint az 1787. évi szöveget utilitarista gyökerekből fakadóan⁵ a gazdasági változásokkal és sajátosságokkal összhangban, a társadalmi hasznosságot célként szem előtt tartva,⁶ vagy a mindenkor aktuális nemzetközi jogi és jogpolitikai tendenciákra, érdekütközésekre tekintettel kell megközelíteni.⁷ Mindez az Alkotmány értelmezésének számos dimenzióját nyitja meg, aminek köszönhetően a szöveg értelme, és ezáltal a benne foglalt jogintézmények folyamatos viták útján fejlődnek az Egyesült Államokban.⁸ Ennek következtében a jogszabályok maguk is képlékennyé, rugalmassá és adott esetben akár instabillá válnak, ami viszont egy folyamatosan változó jogterület – mint amilyen a szerzői jog is – esetében inkább előnynek, mint hátránynak tekinthető, megnyitva az utat a körülményekhez alkalmazkodni tudó jogértelmezés előtt. Azt is fontos megjegyezni, hogy a leginkább helyesnek tűnő értelme-

³ GYENGE Anikó: *Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere*. Budapest, HVG-Orac, 2010. 194.

⁴ Paul M. SCHWARTZ – William Michael TREANOR: Eldred and Lochner – Copyright Term Extension and Intellectual Property as Constitutional Property. *The Yale Law Journal*, Vol. 112: 2331, 2003. 2340.

⁵ Sara K. STADLER: Forging a Truly Utilitarian Copyright. *Iowa Law Review*, Vol. 91, 2006. 610.

⁶ SCHWARTZ–TREANOR (2003) i. m. 2395.

⁷ Graeme W. AUSTIN: International Copyright Law & Domestic Constitutional Doctrines. *Columbia Journal of Law & the Arts*, 30:3–4, 2007. 106.

⁸ F. Scott KIEFF: Contrived Conflicts: The Supreme Court Versus the Basics of Intellectual Property Law. *William Mitchell Law Review*, Vol. 30:5, 2004. 1721.

zési út kiválasztásában, ezáltal a jogfejlesztésben a bíróságok, és az általuk kitaposott jogértelmezés kiemelt szerepet játszik,⁹ mondhatni elsősorban ők a fent említett alkalmazkodó képesség letéteményesei.

Különösen érdekes, hogy bár az Egyesült Államok államformájában ugyancsak föderalisztikus felépítést mutat – akárcsak a Német Szövetségi Köztársaság¹⁰ –, a szerzői jogok nem az egyes alap-, vagy alkotmányos jogokból, hanem magából a kongresszusi hatáskört megalapozó cikkből kerültek levezetésre, és alkotmányossági vizsgálatuk is minden alkalommal ezen szakaszra reflektál. Kiegészítésképpen ugyancsak fontos kiemelni, hogy a személyhez fűződő jogok – az angol terminológia szerinti *moral rights*¹¹ – köre a közhiedelemmel ellentétben nem ismeretlen¹² a jogrendszer előtt,¹³ így viszont nem csupán a vagyoni jogok, hanem a személyhez fűződő jogok gyökerei is a fenti cikkhez vezethetőek vissza.

3. Az Intellectual Property Clause elemzése

A szerzői jogi szempontból igen releváns, sok vitát kiváltó és elemzések tárgyát képező, James Madison által megszövegezett¹⁴ Intellectual Property Clause az Alkotmány I. cikk 8. bekezdés 8. pontjában található, pontos szövege pedig a következő:

„A Kongresszus hatáskörrel bír [...] a tudomány és a hasznos művészetek haladásának támogatására azzal, hogy a szerzők és a feltalálók számára a vonatkozó írásművek és felfedezések jogát biztosítja meghatározott időre;”¹⁵

Az elemzés kiindulópontjaként érdemes kiemelni azt a tendenciát, miszerint a szakasz szükségességének kérdése sem elfogadásakor, sem pedig az azt követő mintegy másfél évszázadon át nem képezte különösebb viták tárgyát,¹⁶ sőt, ezen időszakban funkcióját, szerepét vagy hasznosságát sem kérdőjelezték meg. Ám az analóg, majd digitális másolási technológiák elterjedésével – amelyek felszámolták a szerzők mű-

⁹ Lawrence B. SOLUM: Congress's Power to Promote the Progress of Science – *Eldred v. Ashcroft*. *Loyola of Los Angeles Law Review*, Vol. 36:1, 2002. 43.

¹⁰ Peter L. LINDSETH: The Paradox of Parliamentary Supremacy: Delegation, Democracy, and Dictatorship in Germany and France. *The Yale Journal*, Vol.113:1341, 2004. 1387.

¹¹ Ld. még: Robert C. HAUHART: Natural Law Basis for the Copyright Doctrine od Droit Moral. *Catholic Lawyer*, Vol. 30. 1985.

¹² 17 U.S. Code 104. §. (Pub. L. 94-553).

¹³ Vö. Hannibal TRAVIS: WIPO and the American Constitution: Thoughts on a New Treaty Relating to Actors and Musicians. *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law*, Vol. 16, 2013. 22.

¹⁴ PART Krisztina Katalin: A szerzői jogi szabályozás kialakulása Angliában, Németországban és az Egyesült Államokban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2006/4. 151.

¹⁵ Az eredeti angol nyelvű szöveg: „The Congress shall have Power [...] To promote the Progress of Science and useful Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries;”. A fordítás az Egyesült Államok magyar nagykövetségének honlapjáról származik. Elérhető: <http://goo.gl/bOcug7>.

¹⁶ SCHWARTZ–TREATOR (2003) i. m. 2331.

veik feletti kvázi tökéletes kontrollját¹⁷ –, különösen pedig a védelmi idő hosszának – és egyes jogkövetkezmények, mint például a *statutory damages*,¹⁸ vagy a büntetőjogi szankciók mértékének – egyre gyakoribb és nagyobb mértékű kiterjesztésével¹⁹ ez megváltozott, és egyre több szerző kérdőjelezte meg a szakasz szerepét a szerzői jog szövedékén belül. Az alábbiakban az IP Clause egyes részeit vesszük górcső alá.

1. Hatáskörrel bír / shall have Power. A fentebb említettek szerint az Egyesült Államok alkotmányos berendezkedéséből adódóan szükségszerűek az olyan rendelkezések, amelyek meghatározzák a szövetségi szint – vagyis esetünkben a Kongresszus – jogalkotási hatásköreit, elhatárolva azokat a tagállamok hatásköreitől. A jogirodalom egységes álláspontja szerint ez a rendelkezés is ilyen felhatalmazást tartalmaz, ám a további tartalmára tekintettel egyúttal korlátozás is,²⁰ hiszen – logikusan – a kapott hatáskör keretein a Kongresszus nem terjeszkedhet túl. Ugyanakkor a kapcsolódó tanulmányok megemlítik, hogy bár a Kongresszus felhatalmazást kapott, joglogikailag akár az is elképzelhető, hogy a jogalkotó egyáltalán nem él ezzel, vagyis nem hoz ilyen tárgyú jogszabályokat,²¹ persze ilyen esetben – és egyébként minden olyan kérdésben, amit az Alkotmány nem szabályoz – a tagállamoknak nyílik lehetősége jogalkotásra. Mindemellett természetesen naivitás, ha nem egyenesen bolondos gondolat azt feltételezni, hogy a Kongresszus egyszer csak elveti majd az évek során kidolgozott államközi szintű szabályozást és jogfejlődési eredményeket, és ezzel minden további nélkül mintegy visszaadja a tagállamoknak jogalkotási hatáskörét.

2. A tudomány és hasznos művészetek haladásának / the Progress of Science and useful Arts. Lényegében az IP Clause ezen része határozza meg a felhatalmazás tárgyát, ez alapozza meg a szerzői jogi és szabadalmi szabályozásokat. Érdekes – kontinentális jogi környezetben tanult jogászok számára akár megmosolyogtató –, hogy a textualista jogtudósok igen szigorú vizsgálat alá vették a „hasznos művészetek” kifejezést, akár olyan – egyes esetekben abszurdnak tűnő – következtetéseket is levonva, miszerint a Kongresszusnak nem áll hatalmában a „haszontalan” művészetek támogatása.²² Hazai viszonylatban persze haszontalan művészet nem létezik, mivel a szerzői

¹⁷ Michael GRUENBERGER: A Duty to Protect the Rights of Performers? *Constitutional Foundations of an Intellectual Property Right. Cardozo Arts & Entertainment*, Vol. 24:617, 2006. 619.

¹⁸ Ld. Pamela SAMUELSON – Tara WHEATLAND: Statutory Damages in Copyright Law: Remedy in Need of Reform. *William and Mary Law Review*, Vol. 51:439. 2009., illetve Alan E. GARFIELD: Calibrating Copyright Statutory Damages to Promote Speech. *Florida State University Law Review*, Vol. 38:1. 2010.

¹⁹ Thomas B. NACHBAR: Intellectual Property and Constitutional Norms. *Columbia Law Review*, Vol. 104. 2004. 26.

²⁰ Robert Patrick MERGES – Glenn Harlan REYNOLDS: The Proper Scope of Copyright and Patent Power. *Harvard Journal on Legislation*, Vol. 37, 2000. 47.

²¹ Tom BRAEGELMANN: Copyright Law in and Under the Constitution – The Constitutional Scope and Limits to Copyright Law in the United States in Comparison with the Scope and Limits Imposed by Constitutional and European Law on Copyright Law in Germany. *Cardozo Arts & Entertainment*, Vol. 27:99, 2009. 105.

²² NACHBAR (2004) i. m. 4.

jogban a szerzői jogi védelem mentes a szubjektív értékítélettől.²³ Ellenben az Egyesült Államok szabadalmi joga mégis hasonló talajon áll, amikor kimondja, hogy a szabadalmazható találmányoknak meg kell felelniük a hasznosság követelményének is.²⁴

A *haladás/progress* kifejezés szintén vitákat generált. Ku professzor álláspontja szerint a haladás lineáris és nem lineáris koncepcióként is felfogható, aminek megfelelően a történelmet szemlélhetjük folyamatos fejlődésként, vagy paradigmák ciklikus váltakozásaként,²⁵ amely álláspontok közül talán utóbbi tűnik reálisabbnak, legalábbis a szerzői jog területén belül, természetére tekintettel. Ennek alapján viszont a társadalmi igények és körülmények – vagy egyszerűbben az aktuális paradigma – változásával mind a haladás értelmezése és értelme, és mindezek következtében az IP Clause²⁶ alapján meghozott jogszabályok időnként rendszeresen revideálásra szorulhatnak. Nyilvánvalónak tűnik, hogy mind az analóg, mind a digitális technológiák elterjedése ilyen kritikus időpontnak tekinthető a szerzői jog történetében, vagyis az IP Clause alapján létrehozott jogszabályok felülvizsgálata napjainkban ennek alapján is indokoltnak tekintendő.

3. Támogatására azzal, hogy [...] jogát biztosítja meghatározott időre / to promote [...] by securing for Limited Times [...] the exclusive Right [...]. Ezen rész megfelelő megértéséhez szükséges az alkotmányozók korából kiemelni egyes meghatározó tényezőket. Bár az alkotmány létrehozása idején maguk az alkotmányozók sem folytattak beható vitákat a kérdéses rendelkezéssel kapcsolatban, a fennmaradt források alapján biztosnak tűnik, hogy a rendelkezés szövegezésekor fontosnak tartották a szerzői jogi szabályozás szövetségi szintű egységességét.²⁷ Ugyancsak egyértelműnek látszik, hogy az ezzel a szakasszal adott kizárólagos jogokat – mivel a monopóliumokat mint visszaéléseket fakasztó jelenséget szemlélték (sőt, igazából napjaink piacgazdasági keretei között sem nézik jó szemmel ezeket) – csupán a közjóra és azoknak az alkotókedvet ösztönző hatására tekintettel iktatták be,²⁸ de ami ennél is fontosabb, szem előtt tartva a köz érdekei és az egyéni érdekek közötti, a szerzői jogban elemi szerepet játszó egyensúly fenntartását.²⁹ Ebből továbbá egyértelműen kitűnik, hogy az alkotmányozók a kizárólagos jogokat nem magától értetődő alanyi jogként – és főleg nem a visszaélések, a túlzott joggyakorlás vagy jogszélesítés táptalajául szolgáló jogként³⁰ –,

²³ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 1. § (3) bekezdés.

²⁴ 35 U.S. Code § 101. (Pub. Law 114-38).

²⁵ Raymond Shih Ray Ku: Copyright, the Constitution & Progress. *Case Research Paper Series in Legal Studies*, Working Paper 04-8, 2004. 27–28.

²⁶ Ld. még: Stephen S. ZIMMERMANN: A Regulatory Theory of Copyright: Avoiding First Amendment Conflict. *Emory Law Journal*, Vol. 35. 1986.

²⁷ NACHBAR (2004) i. m. 73–76.

²⁸ MERGES–REYNOLDS (2000) i. m. 2–8.

²⁹ SCHWARTZ–TREANOR (2003) i. m. 2376.

³⁰ Randolph J. MAY – Seth L. COOPER: The Constitution's Approach to Copyright – Anti-Monopoly, Pro-Intellectual Property Rights. *Perspectives from FSF Scholars*, Vol. 8, No. 20, 2013a. 8.

hanem sokkal inkább valamiért, nevezetesen a hasznos alkotómunkáért cserébe járó privilégiumként kívánták megalkotni.³¹

A „meghatározott időre” – vagy talán helyesebb fordításban: korlátozott időre – kifejezés az egyik leggazdagabb az egymásnak ellentmondó értelmezések tekintetében. Ahogy a többi szerzői jogi jogrendszerben, úgy az Egyesült Államokban is folyamatos növekedés volt tapasztalható a szerzői jogi védelmi idejében. Az 1790. évi szerzői jogi törvény 14 év – egy alkalommal 14 évvel meghosszabbítható – terjedelmű védelmi időről beszélt, hasonlóan a Statute of Anne-hez,³² ezt 1831-ben növelték meg 28 (+14) évre, majd 1909-ben 28 (+28) évre. 1976-ban – harmonizálva a nemzetközi trendekkel – a szerző halálát követő 50 évre, végül pedig – engedve a belső és nemzetközi nyomásnak, és jogharmonizációs elvárásoknak – a szerző halálát követő 70 évre emelték, amely már a hatályos állapotokat tükrözi.³³ A legutóbbi, tehát 1998. évi hosszabbítást az ún. „Sonny Bono” Copyright Term Extension Act³⁴ útján hajtották végre.³⁵ A törvény alkotmányosságát az *Eldred v. Ashcroft* ügyben³⁶ – illetve a döntést elméleti síkon megerősítő *Golan v. Holder*³⁷ ügyben³⁸ – bírálták el, ahol a felek – illetve nyomukban a jogtudósok – a limited times klauzula szinte minden lehetséges értelmezését felvázolták álláspontjaik alátámasztására. Így a törvény ellenzői szerint a védelmi idő visszaható hatályú kiterjesztése önmagában alkotmányellenes,³⁹ továbbá sérti a szerzői jog alapkövének mondható egyensúly elvét⁴⁰ – vagy ahogy az amerikai terminológia inkább nevezi: *quid pro quo*,⁴¹ valamit valamiért elvet – azzal, hogy nem biztosít a szerzők jogainak növelése mellett megfelelő kompenzációt a felhasználóknak, értve ezalatt a szerzői jog korlátainak kiterjesztését. Felmerült még, hogy bár a szerzői jog közvetett funkciója a véleménynyilvánítás szabadságának, a szerző szemé-

³¹ LEWIS HYDE: *Frames from the Framers: How America's Revolutionaries Imagined Intellectual Property*. *Berkman Center Research Publication*, No. 2005-08, 2005. 28.

³² GRAD-GYENGE Anikó: „Érted haragszom, nem ellened” – Néhány gondolat a védelmi idő meghosszabbításához. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2009/1. 5–6.

³³ SOLUM (2002) i. m. 4.

³⁴ Public Law 105–298 – Oct. 27; 1998 112 Stat. 2827. A továbbiakban CTEA.

³⁵ KENNETH D. CREWS: *Copyright Duration and the Progressive Degeneration of a Constitutional Doctrine*. *Syracuse Law Review*, Vol. 55:189, 2005. 209.

³⁶ Ügyszám: 537 U.S. 186 (2003).

³⁷ A döntésekről bővebben ld. MICHAEL D. BIRNHACK: *Copyright Law and Free Speech after Eldred v. Ashcroft*. *Southern California Law Review*, Vol. 76:1275. 2003., illetve NAGY Dániel Endre: *Golan kontra Holder – avagy a szerzői jogi védelem ismét kiterjeszhető-e olyan művekre, amelyek már köz-kincsbe kerültek*. *Szerzői Jog a XXI. században, blogbejegyzés*, 2012. Elérhető: <http://goo.gl/OrpgBq>.

³⁸ Ügyszám 565 U.S. 2 (2012).

³⁹ MICHAEL H. DAVIS: *Extending Copyright and the Constitution: “Have I Stayed Too Long?”*. *Florida Law Review*, Vol. 52, 2000. 1002.

⁴⁰ POGÁCSÁS Anett: *Szerzői jog újratöltve. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2010/6. 38.

⁴¹ SCHWARTZ–TREANOR (2003) i. m. 2346–2347.

lyiségének,⁴² vagy éppen a szerző munkája gyümölcseinek⁴³ a biztosítása is lehet, ám ilyen mértékű védelmi idő egyik fenti cél biztosításához sem indokolt.

A fenti – egyébként többé-kevésbé meggyőzőnek mondható – érvek ellenére, a bíróság sokkal inkább a nemzetközi követelményekre,⁴⁴ az azokkal való összhangra, és az alkotmány tág értelmezésére támaszkodott, és a CTEA-et alkotmányosnak minősítette.⁴⁵ Messzebről szemlélve persze az ügyekben ítélő bíróságoknak nem igazán volt más választási lehetősége, hiszen ha a nemzetközi trendekre reflektáló jogszabályt alkotmányellenesnek minősítette volna, azzal igencsak kaotikus helyzet állt volna elő, akár nemzetközi köteleességek is teljesítés nélkül maradtak volna. Ezzel szemben egy vélt vagy valós alkotmányossági probléma, ami az IP Clause egy fél mondatának értelmezésén alapul, nyilvánvalóan kisebb súllyal vehető figyelembe.

Végül szólni kell a „*promote*” – vagyis a fejlődés előmozdítása, ösztönzése – kifejezés interpretálásáról. A mai napig globális szinten lezáratlan kérdés⁴⁶ a szerzői jogi dogmatikában, hogy a védelem mely szintje az, amely egyaránt szolgálja a társadalmat, és alkotók érdekeit, ösztönzi az újabb alkotások létrehozását úgy, hogy közben a már megalkotott művek alkotói számára is megfelelő védelmet nyújt.⁴⁷ Bár a kérdésre valóban nehéz egyértelmű választ adni – hiszen más lehet az ösztönzés tekintetében mérvadó védelem mérete mondjuk egy fejlődő, és egy fejlett országban –, érdemes némi figyelmet fordítani azon jogi gondolkodók érveire, akik olvasatában – ellentétben a nemzetközi trendekkel – a szerzői jogok túlvédése ugyanolyan káros a védett művek, és az alkotás ösztönzése szempontjából, mint a védelem teljes hiánya.⁴⁸

4. Konklúzió

A fentiekben láthattuk, hogy az IP Clause értelmezésével kapcsolatban számos megközelítés született mind elméleti síkon, mind konkrét eljárásokra reflektálva. Összességében elmondható, hogy bár a jelenlegi status quo alkotmányosságának vizsgálata minden esetben a hatályos rendszer mellett döntött, mégis ennek sokkal inkább gyakorlati-praktikussági okai voltak, stabilitási szempontokat vettek figyelembe, a konkrét jogi érvek között pedig egyre gyakrabban fordulnak elő olyanok, amelyek bár teljesen nem meggyőzőek, mégis rávilágítanak arra, hogy előbb-utóbb szükséges lehet a szerzői jog egyensúly felülvizsgálata.

⁴² GRUENBERGER (2006) i. m. 654.

⁴³ Randolph J. MAY – Seth L. COOPER: Literary Property – Copyright’s Constitutional History and Its Meaning for Today. *Perspectives from FSF Scholars*, Vol. 8, No. 19, 2013b. 5.

⁴⁴ Ld. még: L. Ray PATTERSON: What’s Wrong with Eldred? An Essay on Copyright Jurisprudence. *Journal of Intellectual Property Law*, Vol. 10:345. 2003.

⁴⁵ BIRNHACK (2003) i. m. 1328.

⁴⁶ Erről bővebben ld.: Jeanne C. FROMER: A Psychology of Intellectual Property. *Northwestern University Law Review*, Vol. 104, No. 4, 2010. 1449–1452.

⁴⁷ GRUENBERGER (2006) i. m. 658.

⁴⁸ Peter K. YU: Digital Copyright and Confuzzling Rhetoric. *Vanderbilt Journal of Ent. Tech. Law*, Vol. 13. No. 4:881. 2011. 34. és Jessica LITMAN: *Digital Copyright*. Prometheus Books, 2006. 78.

Érdemes lesz figyelemmel kísérni, hogy ezen felülvizsgálat mikor válik majd olyan mértékben szükségessé, hogy a jogalkotót lépések megtételére ösztönözze, és az IP Clause milyen alapokon nyugvó értelmezése játszik majd ebben szerepet.